

NOTULEN VAN DE BUITENGEWONE ALGEMENE VERGADERING VAN DE
VOLKSPARTIJ VOOR VRIJHEID EN DEMOCRATIE, GEHOUDEN OP ZATERDAG
12 JANUARI 1963 IN "DE KARSEBOOM" TE HILVERSUM.

De Voorzitter, Prof. Mr. P.J. Oud, opent om 11.00 uur de vergadering. Hij richt een woord van welkom tot de aanwezigen. Het verheugt de Voorzitter, dat ondanks het winterse weer de opkomst zo groot is. Hij vestigt er voorts de aandacht op, dat deze vergadering een besloten karakter draagt en verzoekt de aanwezige vertegenwoordigers van de pers de bijeenkomst ook als zodanig te willen beschouwen en geen andere berichten te publiceren dan het communiqué, dat het Hoofdbestuur der Partij na afloop der vergadering zal opstellen.

Vervolgens gaat de Voorzitter over tot punt 2 van de Agenda: Verslag van de Commissie voor de Notulen van de jaarlijkse Algemene Vergadering van 9 en 10 maart 1962 te Leeuwarden.

Mevrouw T. Wierda-Haanstra (Heerenveen) deelt namens de Notulencommissie mede, dat de commissie de notulen heeft bestudeerd en deze gaarne voor accoord verklaart.

De Voorzitter dankt de commissie voor de verrichte werkzaamheden en stelt de vergadering voor de notulen goed te keuren.

De vergadering kan zich met dit voorstel verenigen.

Aan de orde is punt 3 van de Agenda: Benoeming van de Notulencommissie voor de Buitengewone Algemene Vergadering van 12 januari 1963.

De Voorzitter stelt voor in deze commissie te benoemen:

B. Doedes Breuning ten Cate	-	Almelo
Mejuffrouw J. de Jonge	-	Veendam
J.J. Korff	-	Laren N-H.

met welk voorstel de vergadering gaarne instemt.

Vervolgens gaat de Voorzitter over tot punt 4 van de Agenda: Voorstel van het Hoofdbestuur tot het nemen van het navolgende besluit:

De Buitengewone Algemene Vergadering,

in overweging nemende:

A. dat het Hoofdbestuur zijn voornemen heeft te kennen gegeven om aan de gewone Algemene Vergadering te houden op 29 en 30 maart 1963 voorstellen te doen:

- 1e. tot wijziging van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement, onder meer teneinde te komen tot een andere wijze van samenstelling van het Hoofdbestuur;
- 2e. tot het regelen van de inwerkingtreding van de nieuwe bepalingen op zodanige wijze, dat in het najaar van 1963 een nieuw Hoofdbestuur zal worden benoemd;

B. dat zolang omtrent deze voorstellen nog niet is beslist de reglementair voor het jaar 1963 voorgescreven aftreding van Hoofdbestuursleden beter wordt aangehouden;

C. dat indien de voorstellen niet mochten worden aanvaard, de bovengenoemde gewone Algemene Vergadering voor deze aftreding als nog een nader, mede in 1963 gelegen, tijdstip zal kunnen bepalen:

Besluit, dat met afwijking van het bepaalde in artikel 22 van het Huishoudelijk Reglement, in afwachting van de besluiten door de gewone Algemene Vergadering van 29 en 30 maart te nemen, door laatstgemelde vergadering niet zal worden voorzien in de vervulling der vacatures, die in 1963 door periodieke aftreding zullen ontstaan.

De Voorzitter licht toe, dat door het Hoofdbestuur in juli j.l. in overleg met de dagelijkse besturen van alle Kamer-Centrales een Reorganisatie-Commissie werd ingesteld. Deze commissie heeft na onderzoek van de verschillende suggesties, die uit de Partij waren gekomen met betrekking tot de reorganisatie van de Partij, een advies uitgebracht aan het Hoofdbestuur, bevattende voorstellen tot het aanbrengen van wijzigingen in de Statuten en het Huishoudelijk Reglement. Volgens deze voorstellen zal het Hoofdbestuur op een andere wijze worden samengesteld dan tot dusverre, terwijl ook in de benoeming van de leden van het Dagelijks Bestuur een wijziging zal worden aangebracht. Het Hoofdbestuur heeft het voornemen deze voorstellen aan de Algemene Vergadering, die op 29 en 30 maart zal worden gehouden, ter goedkeuring voor te leggen. Worden de voorstellen door deze Algemene Vergadering aangenomen, dan betekent dit, dat in een in het najaar van 1963 te houden Buitengewone Algemene Vergadering een geheel nieuw Hoofdbestuur zal worden benoemd.

Onder die omstandigheden - zo vervolgt de Voorzitter - heeft een periodieke aftreding van leden van het Hoofdbestuur weinig zin. Een drietal van de aftredende leden is niet herkiesbaar. Voor hen zouden dan voor de periode maart tot november andere leden in het Hoofdbestuur moeten worden benoemd. Deze gang van zaken heeft het Hoofdbestuur aanleiding gegeven tot het voorstel om de periodieke aftreding in maart a.s. niet te doen plaats hebben. Zouden de voorstellen tot wijziging van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement door de Algemene Vergadering van 29 en 30 maart niet worden aangenomen, dan kan toch in het najaar in de dan te houden Buitengewone Algemene Vergadering in de vacatures worden voorzien. Want deze Buitengewone Algemene Vergadering zal in ieder geval plaats hebben, omdat deze vergadering een nieuwe voorzitter der Partij moet benoemen.

De Voorzitter neemt aan, dat de vergadering zich na deze toelichting met het voorstel van het Hoofdbestuur zal kunnen verenigen.

De heer Dr.Ir.A.W.G. Koppejan ('s-Gravenhage) acht het zeer moeilijk het voorstel van het Hoofdbestuur, zoals dit in de Beschrijvingsbrief is neergelegd, te beoordelen. De moeilijkheid wordt veroorzaakt door het ontbreken van iedere aanduiding omtrent de aard van de voorgestelde wijzigingen. Wat gevraagd wordt is eigenlijk niet anders dan een blanco volmacht om ten behoeve van de reglementswijziging tot nader order, en in ieder geval tot het najaar van 1963, af te zien van het recht om, indien dit gewenst zou zijn, wijziging te brengen in de samenstelling van het Hoofdbestuur. En dit met name nu de zo belangrijke periode der verkiezingen ingaat. Spr. heeft, toen het voorstel van het Hoofdbestuur in de vergadering der afdeling Den Haag werd besproken, zeer ondubbelzinnig opdracht gekregen om, zolang men niet nader geïnformeerd is omtrent de achtergrond, waartegen het voorstel moet worden gezien, zijn stem eraan te onthouden.

De Voorzitter antwoordt, dat de heer Koppejan zich vergist, wanneer hij meent, dat het Hoofdbestuur van de vergadering een blanco volmacht vraagt tot wijziging van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement. Het Hoofdbestuur heeft het voornemen voorstellen tot wijziging te doen. Het vraagt nu alleen, zolang omtrent deze voorstellen nog geen beslissing is genomen, de thans reglementair voorgeschreven periodieke aftreding van leden van het Hoofdbestuur aan te houden. In de Algemene Vergadering van 29 en 30 maart zullen de voorstellen tot wijziging der Statuten en het Huishoudelijk Reglement ter sprake worden gebracht. Worden zij door de vergadering aangenomen, dan zal in de in het najaar te houden Buitengewone Algemene Vergadering een nieuw Hoofdbestuur

moeten worden benoemd. Zouden de wijzigingsvoorstellen niet worden aangenomen, dan kan in die Buitengewone Algemene Vergadering de thans voorgeschreven procedure met betrekking tot de benoeming van leden van het Hoofdbestuur worden gevolgd. Het voorstel van het Hoofdbestuur komt dus hierop neer, dat gevraagd wordt het mandaat van die leden van het Hoofdbestuur, die in maart aan de beurt van periodieke aftreding zijn, met een half jaar te verlengen. Het zou de Voorzitter bijzonder spijten, indien de vergadering met dit praktische voorstel, waarmee het Hoofdbestuur geen enkele bedoeling heeft, niet zou kunnen instemmen.

De heer Dr.Ir.A.W.G. Koppejan deelt mede, dat hij met het gebruiken van het woord "volmacht" heeft bedoeld te stellen, dat men ten aanzien van het verzoek van het Hoofdbestuur om het mandaat van de aftredende leden met een half jaar te verlengen, volkomen onbekend is gelaten met de achtergronden, waarop dit verzoek berust. Gaarne zal spr. hieromtrent nader worden ingelicht.

De Voorzitter antwoordt, dat de voorstellen van het Hoofdbestuur tot wijziging van de Statuten en het Huishoudelijk Reglement onder meer bevatten een voorstel tot samenstelling van het Hoofdbestuur der Partij op basis van regionale vertegenwoordiging, alsmede een voorstel betreffende de onverenigbaarheid van bepaalde functies. Spr. neemt aan, dat met deze toelichting de bestaande bezwaren zijn weggenomen.

De heer Koppejan deelt mede, dat met de toelichting van de Voorzitter geheel aan de bezwaren van de afdeling Den Haag tegemoet wordt gekomen.

Uit de vergadering komen geen verdere reacties. Het voorstel van het Hoofdbestuur is hiermede aanvaard.

Nadat aan aanwezige familieleden van kandidaten voor het lidmaatschap van de Tweede Kamer verzocht is de vergadering te verlaten, stelt de Voorzitter aan de orde punt 5 van de Agenda: Bespreking van het besluit van de Verkiezingsraad van 24 november 1962 en definitieve vaststelling van de door de ~~door de~~ Volkspartij voor Vrijheid en Democratie in te dienen kandidatenlijsten voor de in 1963 te houden periodieke verkiezing van Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal.

De Voorzitter doet mededeling van enkele ingekomen stukken, t.w.:

- 1) Brief van de afdeling Arhem ten gunste van de candidatuur van de heer M. Visser;
- 2) Brief van de heer P. Krab, voorzitter van de Nederlandsche Visserij Groothandel te IJmuiden ten gunste van de candidatuur van de heer Mr.F.G. van Dijk;
- 3) Brief van de heer J.L. Uitzinger te Santpoort namens de IJmuider Vishandel ten gunste van de candidatuur van de heer Mr.F.G. van Dijk;
- 4) Brief van de heer J.S.A. van Elk te De Meern, inhoudende bezwaren tegen de candidatuur van de heer Ir.D.S. Tuynman.

Voorts deelt de Voorzitter mede, dat van drie leden van de Tweede Kamerfractie, te weten de heren Mr.Dr.C. Berkhouwer, Prof. S.Korteweg en M. Visser, bericht werd ontvangen, dat zij gebruik wensen te maken van de in artikel 11, lid 3 sub 5e van het Reglement op de candidaatstelling voor Leden van de Tweede Kamer der Staten-Generaal geboden gelegenheid tot het verstrekken van inlichtingen. Spr. wijst erop, dat bovengenoemde leden der Tweede Kamerfractie alleen gedurende de tijd, die nodig is voor het

verstrekken van inlichtingen, in de vergadering aanwezig mogen zijn en stelt voor hen in alphabetische volgorde het woord te verlenen. De vergadering stemt gaarne met dit voorstel in.

De heer Mr. Dr. C. Berkhouwer dankt voor de gelegenheid, die hem geboden wordt het woord te voeren. Spr. heeft wel eens onder prettiger omstandigheden het spreekgestoelte beklommen.

Hoe sta ik hier nu voor deze vergadering? - zo vraagt de heer Berkhouwer. Spr. kan de aanwezigen de verzekering geven, dat hij niet gemakkelijk tot deze stap is gekomen. Hieraan is een intensief inwendig overleg met zichzelf voorafgegaan. Ten slotte heeft hij echter gemeend uit zelfrespect en uit respect voor de Partij tot deze stap te moeten besluiten, omdat bij niet-spreken misschien een gevoel van onbevredigdheid zou kunnen achterblijven, dat wellicht zou kunnen worden weggenomen door wel te spreken. De politiek is een hard métier, maar spr. gelooft toch, dat het liberale hart kan toelaten over bepaalde zaken te spreken.

Waarom sta ik hier voor deze vergadering? - zo vervolgt de heer Berkhouwer. Spr. wil met de bescheidenheid, die past bij deze gelegenheid, uiting geven aan het gevoel van teleurstelling, dat zich bij deze candidaatstelling van hem heeft meester gemaakt. Hij heeft het gevoel gekregen tegenover een kortsluiting te staan, een kortsluiting in de wisselstroom, die er ten aanzien van de liberale beginselen altijd tussen de Partij en hem heeft bestaan. Het had spr. verheugd, dat het be- raad van afdelingen en Centrales ertoe leidde, dat hij was opgenomen in de kopgroep van kandidaten. Deze verheugenis is in het tegendeel omgeslagen, sedert hij heeft ervaren, dat zijn positie op de kandidatenlijst lager en lager werd. Het is niet aan spr. om over zijn verdiensten uit te weiden. Deze staan ter beoordeling van anderen, van dit hoogste partij-orgaan, dat nu het slotwoord moet spreken over de samenstelling van de kandidatenlijsten.

Nogmaals stellende, dat hij niet over zijn eigen verdiensten wil spreken, wijst de heer Berkhouwer er de vergadering op, dat hij, sedert hij werd gegrepen door het politieke ideaal, heeft willen werken voor de verwerkelijking van de beginselen der Partij. Hij heeft dit gedaan op de wijze die hem eigen was. Meer en minder heeft spr. niet gedaan, dan altijd, wanneer de Partij een beroep op hem deed, daaraan gevolg te geven, waardoor tussen de Partij en hem een wisselwerking is ontstaan. Een op hem gedaan beroep tot het houden van spreekbeurten, waar of wanneer dan ook, werd altijd door hem gehonoreerd. Dit geeft spr. de durf om hier voor de vergadering te verschijnen en de kortsluiting, waarvoor hij zich voelt staan, vast te stellen. Wanneer de vergadering zou bevinden, dat hij zich niet ten onrechte voor dit gevoel van kortsluiting voelt staan, dan meent de heer Berkhouwer het vertrouwen te mogen uitspreken, dat de vergadering alsnog bereid zal zijn deze kortsluiting ongedaan te maken en te veranderen in de aansluiting, waarop hij meent aanspraak te mogen maken.

De Voorzitter dankt de heer Berkhouwer voor zijn toelichting.

De vergadering vraagt de heer Berkhouwer geen nadere inlichtingen.

Voor Prof. S. Korteweg is dit de tweede maal onder ongeveer gelijke omstandigheden, dat hij het woord voert. De eerste keer was dit het geval in de bijeenkomst van de Verkiezingsraad op

24 november 1962. Bij die gelegenheid heeft hij gesproken over het wezen der democratie, dat een selectieproces in vrijheid en openbaarheid toestaat. Spr. zal niet in herhalingen treden, doch wil gaarne thans de aandacht vestigen op een ander punt in de democratie. Wanneer langs democratische weg een bepaald besluit is gevallen, dan moet men zich daarbij neerleggen. Voor spr. persoonlijk betekent dit, dat hij in de toekomst geen Kamerlid meer zal blijven. In de derde plaats behoort tot het wezen der democratie ook het recht van de minderheden om zich uit te spreken en het ook rekeninghouden met die minderheden. Spr. wijst er de vergadering op, dat zij thans voor zich ziet de kleinste denkbare minderheid, namelijk een man, die voor zichzelf opkomt.

Prof. Korteweg herhaalt, dat hij zich bij het besluit van de Verkiezingsraad heeft neergelegd. Hij wil echter wel uiting geven aan zijn dankbaarheid voor het feit, dat hij lid heeft mogen zijn van de Tweede Kamer en voor de vele ervaringen gedurende dit lidmaatschap opgedaan. Uit die ervaring wil spr. enkele punten naar voren brengen.

In de eerste plaats is er het lidmaatschap van de Tweede Kamer. Dit moet geleerd worden, al doende krijgt men het onder de knie. Men heeft enige tijd nodig om te weten hoe de zaken lopen, hoe de omgang is met de ministers en dergelijke.

Ten tweede de deskundigheid. Wanneer de vergadering moet beslissen over de kandidaten, in hoeverre moeten hieronder dan deskundigen worden opgenomen en op welk gebied? Spr. zet uiteen, dat ervaring hier geen vereiste is. In het algemeen is het zo, dat het vermogen om bepaalde werkzaamheden te verrichten groeit naar mate men op dit terrein bezig is. Als voorbeeld wil hij de zaken op het gebied van de Waterstaat noemen. Hier is deskundigheid niet vereist. Het is mooi, als deze vraagstukken behandeld worden door een op dit punt deskundige, maar wanneer men zich regelmatig in deze materie verdiept kan men zich die deskundigheid ook verwerven. Dit geldt op alle terreinen. Zo zullen bijvoorbeeld de vraagstukken op het gebied van de defensie een generaal beter liggen dan iemand, die nooit in militaire dienst is geweest, maar zij die veel belangstelling voor deze zaken hebben, kunnen er ook goed in thuis raken. Ook op het terrein van de woningbouw en volkshuisvesting behoeven de zaken niet door leidinggevende personen uit de bouwwereld te worden behandeld, maar kan dit evenzeer gebeuren door hen, die zich daarin verdiepen en daardoor langzamerhand deskundig worden. Spr. wil hiermede zeggen, dat men nooit de complexen van vraagstukken en de vertegenwoordiging van bepaalde belangen moet verwarren. Hij heeft in deze vier jaren ondervonden, dat deskundigheid niet bij uitstek nodig is; veel meer een algemene deskundigheid, waardoor de liberale beginselen in een bepaald bestel kunnen worden verwezenlijkt.

Deze opvatting brengt spr. tot een verder belangrijk punt, namelijk dat een goed bestel alleen kan ontstaan, wanneer men zorgt voor de nodige continuïteit. Hiervoor moet gewaakt worden in de vertegenwoordigende lichamen. Het mag niet gebeuren, dat een groep, die het werk heeft gedaan in de afgelopen periode, wordt achtergesteld bij nieuwe kandidaten. In dit opzicht acht spr. de procedure, zoals zij met betrekking tot de candidaatsstelling bij de C.H.U. wordt toegepast - eerst de zittende Kamerleden en dan de nieuwe kandidaten - beter dan de nu toegepaste differentiatie. Prof. Korteweg acht dit van groot belang en hoopt, dat zijn betoog op de lange duur effect zal hebben, wanneer bij een volgende gelegenheid zich dezelfde vraagstukken zouden voordoen.

Ervaring opdoen - zo vervolgt Prof. Korteweg - betekent, dat het vak moet worden geleerd. Een andere ervaring is, dat de Partij en haar organen onvoldoende samenhang vertonen. In het jongste nummer van Liberaal Reveil wordt opgemerkt, dat de algemene vergaderingen der Partij meer het karakter van een blijde reunie hebben dan van een open beraad. Maar alle vergaderingen, die regelmatig, b.v. éénmaal per jaar, gehouden worden krijgen het karakter van een blijde reunie, dat is niet te ontgaan. Het open beraad moet echter voorop staan. Spr. is het ermede eens, dat er iets aan deze jaarvergaderingen ontbreekt, namelijk het voldoende contact. In al deze vergaderingen is nooit ernstige critiek geoefend op de leden der Tweede Kamerfractie, zodat niemand enig idee had van de wijze, waarop de kandidatenlijsten zouden worden samengesteld. Zou er openlijke critiek zijn geuit, dan zou men deze wijze van samenstelling tevoren hebben zien aankomen. Spr. vraagt zich af, hoe dit onvoldoende contact kan zijn ontstaan. Komt dit alleen bij de V.V.D. voor? Hij meent, dat men zich in andere partijen ook voor dit feit ziet geplaatst. Het gaat nu om de versterking van de contacten, van de gestelde doeleinden. Wij leven echter in een andere tijd dan in die, waarin het liberalisme groot is geworden. Na de eeuwwisseling is een tijd gekomen, waarin de sociale vraagstukken op de voorgrond stonden. Bij alle partijen leven deze verschuivingen, het is minder gemakkelijk om de grote massa te bereiken, om kiezers en partijleden te enthousiasmeren. In de liberale partij is men bovendien nog erg geschrokken van de geleden verliezen. Spr. gelooft echter, dat deze partij in een bijzonder gunstige positie verkeert, omdat het probleem acuut wordt op het moment, dat de partij zeer gevoelig is door de geleden verliezen. Hierdoor kan een zeer grote verbetering tot stand komen.

Een punt, dat hierbij speelt, is de algemene verschuiving in de welvaartsstaat, het leven in een maatschappij, die op alle punten een schaalvergroting vertoont. De beslissingen worden voor een groot deel niet meer in Den Haag maar elders genomen. Daarom moet bij de kiezers het bewustzijn worden vergroot, dat zij diegenen moeten kiezen, die het werk in ruimer, in internationaal verband kunnen doen. Schaalvergroting betekent ook, dat de gemeenten groter van omvang zijn dan vroeger. Deze schaalvergroting moet het gehele leven en het gehele politieke denken beheersen.

Ook wanneer in de Partij een ruimer beraad tot stand gebracht moet worden, moet men in de maatschappij, waarin de schalen vergroot zijn, de wegen vinden om zijn standpunt te bepalen en een keuze te maken.

Prof. Korteweg eindigt zijn betoog met de hoop uit te spreken, dat de juiste personen zullen worden gevonden, die de liberale leiding, zowel in de Partij, als daarbuiten in de vertegenwoordigende lichamen, op zich kunnen nemen. Als de ondervonden schok dit effect zal hebben, dan zal men daar dankbaar voor moeten zijn en zal het liberalisme een goede toekomst tegemoetgaan.

De Voorzitter dankt Prof. Korteweg voor hetgeen hij onder de aandacht der vergadering heeft willen brengen.

Hij geeft vervolgens het woord aan de heer N. Visser.

Ik heb lang gearzeld - aldus de heer Visser - of ik er wel verstandig aan zou doen hier hedenmorgen voor U te verschijnen en het woord te voeren. Het is nu eenmaal niet eenvoudig over jezelf te spreken en ik zal dit dan ook zo weinig mogelijk doen.

Toch hebben twee argumenten ertoe geleid om hierheen te komen en over beiden zou ik graag wat willen zeggen.

Ten eerste over de samenstelling van het advies door de Verkiezingsraad, waarin mij de 19e plaats werd toebedeeld. Wanneer men vijf jaar lang als Kamerlid onze Partij vertegenwoordigd heeft zonder ooit enige critiek te hebben vernomen op het werk dat verricht werd, of niet verricht zou zijn, dan zult U zich wellicht voor kunnen stellen, dat men zich verwonderd afvraagt waaraan deze discriminatie, want zo voel ik het toch echt, toch wel kan liggen. Je gaat dan voor jezelf nog eens na, waarin je gefaald kunt hebben.

Was het onvoldoende wat ik deed? Als tweede middenstander in de fractie gekomen spreekt het vanzelf, dat je vanuit tweede positie moet opereren. Dat neemt niet weg, dat het eigen terrein, de ambachtelijke sector van de middenstand, de eerste aandacht kreeg en eerst, in samenwerking met collega Cornelissen, later, toen de gezondheidstoestand van deze het noodzakelijk maakte, ook de detailhandelssector volledig werd waargenomen. Dat daarover niet regelmatig het woord kan worden gevoerd in openbare zittingen, zal elk Uwer wel duidelijk zijn. Middenstandspolitiek loopt nu eenmaal over vele departementen en voor elk daarvan waren andere specialisten in de fractie aanwezig. Men van voorlichting te dienen was dus mede mijn taak. Ik denk hierbij aan de belastingpolitiek, het loon- en prijsbeleid, de sociale politiek (de wijziging van de bakkerijparagraaf b.v.) en de politiek ten aanzien van de publiekrechtelijke bedrijfsorganisatie.

Op al deze terreinen heb ik mijn collega's Kamerleden van voorlichting kunnen dienen en, naar verzekerd is, tot volle tevredenheid van dezen. Soms sprak ik zelf bij deze onderdelen en mijn standpunt ten aanzien van de P.B.O. bij de behandeling van de Middenstandsnota 1959 is aanleiding geweest, dat ook de heer Geertsema zijn voorkeur hiervoor heeft gezien, terwijl de gehele fractie mijn zienswijze deelde. Mijn standpunt dus, dat P.B.O. alleen vrijwillig tot stand gekomen niet mocht worden tegengehouden, doch de voorkeur moest uitgaan naar privaatrechtelijke samenwerking.

Ook de Volkshuisvesting heeft altijd mijn volle aandacht gehad en in 1958 heb ik de begrotingsbehandeling grotendeels en overigens in samenwerking met de heer Toxopeus voor mijn rekening genomen.

Op het terrein van Binnenlandse Zaken was het al niet anders. Mijnheer de Voorzitter, U zelf zult dit kunnen beamen. Verschillende malen heb ik hierbij het woord gevoerd en wanneer mijn mening niet overeenstemde met die van de andere leden der fractie heb ik nooit geschroomd daarvoor uit te komen. Ik denk hierbij aan de Loterijwet, waarbij de sport-toto aan de orde kwam en laatstelijk nog bij de Bijlmermeerkwesitie.

Als vast lid van de Commissie voor de Rijksuitgaven heb ik jarenlang de verslagen van de Algemene Rekenkamer voor de fractie behandeld en als lid van de Naturalisatiecommissie honderden dossiers bestudeerd. Geen spectaculair werk, Mijnheer de Voorzitter, maar wel veel en het moest worden gedaan.

Ik ben blij, dat ik nu eens verantwoording kan afleggen voor een Algemene Vergadering van onze Partij. Was dit alles nu onvoldoende voor een lid van een niet zo heel grote fractie en mocht men nu meer verlangen van een vertegenwoordiger van de middenstand? Ja, Mijnheer de Voorzitter, dat mocht men! Naar mijn mening mag men namelijk van een Kamerlid ook nog verlangen, dat hij, daar waar het mogelijk is, ook voorlichting geeft, zowel in openbare als in besloten vergaderingen. Heb ik daarin dan misschien gefaald, zo heb ik mij afgevraagd. Was het onvoldoende, dat ik aan iedere uitnodiging om een spreekbeurt te vervullen gehoor gaf, ook als dat de algemene politieke voorlichting betrof? De afdeling Pijnacker hielp ik onder andere oprichten en nog slechts enkele maanden geleden de afdeling Asperen. Het aantal forums, waarin ik zitting had waren vele en zelfs een spreekbeurt te Bentveld voor een kadercursus van het N.V.V. over liberalisme vond ik op mijn lijstje. Was dit allemaal onvoldoende zou ik willen vragen?

Dat een verzoek mijnerzijds om voor radio of televisie over de middenstand te mogen spreken nooit is ingewilligd, betreur ik, maar ik heb dit zowel U, Mijnheer de Voorzitter, als de Organisator-Propagandist verzocht.

Ook ben ik mij niet bewust, Mijnheer de Voorzitter, veel zittingen van de Kamer te hebben verzuimd, met uitzondering van twee korte perioden, waarin ik door ziekte verhinderd was.

Genoeg echter over mijzelf, M.d.V. Het partijbelang dient voorop te staan. En dat is het tweede argument, waarover ik hier spreek. Wij hebben er altijd naar gestreefd om onze liberale partij een zo breed mogelijke basis te geven. In de nu aftredende Tweede Kamerfractie zitten twee vertegenwoordigers, die zelf jaren een middenstandsbedrijf hebben gehad. Zij hebben in de praktijk ervaren wat de gevolgen zijn van genomen wettelijke maatregelen en wat het betekende indien bepaalde maatregelen uitbleven. Een groot deel van onze stemmen komt vanuit de middenstand. Die twee vertegenwoordigers waren naar mijn mening dan ook beslist niet te veel. En het gaat er dan in de eerste plaats om of men weet wat er onder deze groep van de bevolking leeft, maar dat deze groep weet dat daar mensen komen te zitten, die hun problemen uit ervaring kennen. Het belang van onze Partij brengt mede, dat op de nieuwe kandidatenlijst ten minste één vertegenwoordiger op een verkiesbare plaats komt. Het advies, waarover U straks gaat stemmen, voorziet daar niet in.

/- niet

Willen we de bredere basis aan onze Partij niet ontnemen, dan zult U daar straks verandering in dienen aan te brengen. En laten we elkaar nu goed verstaan, het gaat daarbij niet speciaal om mijn persoon! Ik meen altijd een goed liberaal te zijn geweest en ik wil dat graag blijven. Dat houdt dus ook in, dat ik mijn plaats graag wil inruimen als het partijbelang dat meebrengt. Persoonlijk kan ik echter nog niet inzien dat dit nodig is. Integendeel, de goodwill en het vertrouwen van de middenstanders in de V.V.D. zal eerder geschaad dan gebaat zijn, wanneer midden in de stroom van paarden wordt gewisseld. Laat de V.V.D. niet afstoten, maar binden! De middenstand kan gebonden blijven aan de V.V.D. als zijn eigen mensen daarin vertegenwoordigd zijn.

Ik heb niet te beoordelen of ik daarvoor capabel ben, dat is Uw taak, dames en heren. Maar als ik mijn werk goed heb gedaan, dan zie ik geen reden om mij nu op de onverkiesbare plaats te zetten, welke de Verkiezingsraad mij heeft toegedacht. Als mijn werk onvoldoende was, dan moet U mij niet op de lijst plaatsen. Maar dan wil ik wel graag horen, waarin ik heb gefaald. Mijnheer de Voorzitter, ik laat dit oordeel graag aan de vergadering over.

Het is de heer Mr. J.P. Tiddens (Wageningen) bekend, dat de heer Visser, teneinde zijn functie als lid van de Tweede Kamer der Staten-Generaal zo goed mogelijk te kunnen vervullen, zijn welvarend bedrijf, dat hij reeds bezat voor hij tot lid van de Tweede Kamer werd gekozen, heeft geliquideerd. Dit geschiedde uit persoonlijke overwegingen en omdat de heer Visser van mening was, dat als men Kamerlid is, men dit ook voor de volle honderd procent moet zijn, om zich op die wijze geheel aan zijn taak te kunnen geven. Spr. zou zich echter kunnen voorstellen, dat door het opgeven van zijn bedrijf, zich het feit zou voordoen, dat de contacten, die de heer Visser tot dusverre met andere middenstanders onderhield, zouden afnemen. Hij zou daarom gaarne van de heer Visser vernemen, of ook hij niet van oordeel is, dat, doordat hij niet meer daadwerkelijk als middenstander werkzaam is, zijn contacten met de middenstand kunnen verminderen.

De heer A.M. Pellikaan (Leerdam) vraagt het Hoofdbestuur de heer Visser te willen antwoorden op zijn vraag, of ooit enige critiek werd vernomen op het werk, dat door hem als lid van de Tweede Kamerfractie werd verricht. De afdelingen baseren zich bij de candidaatsstelling op het advies van het Hoofdbestuur. Spr. meent, dat de vergadering, alvorens hier een beslissing te nemen, eerst door het Hoofdbestuur moet worden ingelicht.

De Voorzitter deelt mede, dat de heer Visser door de Tweede Kamerfractie nimmer verwijten werden gemaakt met betrekking tot zijn taakvervulling als lid der Tweede Kamer.

De heer H.L. Zuidema (Sassenheim) merkt op, dat met alle respect voor de persoon van de heer Portheine, deze toch niet als een vertegenwoordiger van de middenstand kan worden gezien. De heer Portheine zelf wil ook niet als middenstander worden betiteld. Spr. wil daarom tot de heer Visser de vraag richten, waarom hij meent, dat de middenstandsbelangen in de nieuwe Tweede Kamerfractie minder goed zullen worden behandeld als in de oude fractie het geval was.

De Voorzitter antwoordt, dat de heer Zuidema zijn vraag niet in deze vorm tot de heer Visser dient te richten. Hetgeen de heer Zuidema stelt, is door de heer Visser ook niet bevestigd. De heer Visser heeft gezegd: "Het gaat er in de eerste plaats niet om, of men weet wat er onder deze groep leeft, maar dat deze groep weet, dat daar mensen komen te zitten, die hun problemen uit ervaring kennen. Het belang van onze Partij brengt mede, dat op de nieuwe kandidatenlijst tenminste één vertegenwoordiger op een verkiesbare plaats komt. Het advies, waarover U straks gaat stemmen, voorziet daar niet in."

De heer M. Visser heeft van de drie vragenstellers nu alleen nog maar de heer Tiddens te beantwoorden. Hij kan de heer Tiddens de verzekering geven, dat het contact met de middenstand in het algemeen zeer zeker in de toekomst niet zal verminderen of verloren gaan. Juist door de meer beschikbaar gekomen tijd is er meer en beter contact mogelijk, zowel met de individuele middenstanders als met de middenstandsorganisaties. Als lid van de Vaste Commissie voor de Middenstand uit de Tweede Kamer wordt spr. eveneens van verschillende zijden benaderd, zodat hij daardoor ook met tal van onderdelen uit de middenstandsproblematiek in aanraking komt. Hierdoor blijven de contacten bestendig.

De Voorzitter dankt de heer Visser voor de door hem verstrekte inlichtingen.

De vergadering gevoelt geen behoefte aan het houden van algemene beschouwingen met betrekking tot het besluit van de Verkiezingsraad van 24 november 1962.

De Voorzitter stelt voor het besluit van de Verkiezingsraad punt voor punt te behandelen, met welk voorstel de vergadering instemt.

- a) De vergadering kan zich met het in dit punt neergelegde besluit, dat in iedere kieskring een afzonderlijke lijst wordt ingediend, verenigen.
- b) De vergadering stemt gaarne in met het besluit van de Verkiezingsraad om de eerste plaats op alle lijsten te doen innemen door Zijne Excellentie Mr. E.H. Toxopeus.
- c) Ook met het besluit van de Verkiezingsraad om de plaatsen 2 tot en met 10 op elke lijst door dezelfde kandidaten, echter in wisselende volgorde, te doen innemen, gaat de vergadering accoord.

- d) Met het in dit punt neergelegde besluit om de plaatsen 11 tot en met 25 op elke lijst door dezelfde vijftien kandidaten in dezelfde volgorde te doen innemen, kan de vergadering zich verenigen.
- e) Het besluit van de Verkiezingsraad om de plaatsen 26 tot en met 30 van de lijsten in iedere kieskring naar voorkeur te doen vervullen door die vijf kandidaten, die in die kieskring de grootste bekendheid en aantrekkingskracht bezitten, heeft de instemming der vergadering.
- f) Met betrekking tot de vaststelling der kandidatenlijsten stelt de Voorzitter voor eerst de ~~vrij~~ kandidaten uit de kopgroep, die op elke lijst dezelfde zullen zijn, echter in wisselende volgorde, vast te stellen. Zodra deze kandidaten zijn vastgesteld, kunnen de plaatsen 11 tot en met 25, die op alle lijsten door dezelfde kandidaten in dezelfde ~~volgorde~~ volgorde zullen worden ingenomen, plaats voor plaats in behandeling worden genomen. De Voorzitter stelt voorts voor het aanwijzen van de kandidaten voor de plaatsen 26 tot en met 30 op elk der lijsten aan de Centrales over te laten.

/negen

De vergadering kan zich met de voorgestelde werkwijze verenigen.

Vervolgens geeft de Voorzitter de verschillende sprekers de gelegenheid hun bezwaren tegen de door de Verkiezingsraad aanbevolen kandidaten naar voren te brengen.

De heer Mr. H. van der Bij (Arnhem) merkt op, dat de vergadering tot taak heeft een deskundige liberale volksvertegenwoordiging samen te stellen. Volgens het besluit van de Verkiezingsraad zullen de middenstandsbelangen in die liberale volksvertegenwoordiging door de heer Portheine worden verdedigd, die op dit gebied zeer deskundig is. Spr. meent er de vergadering op te moeten wijzen, dat ook de heer Visser, medegezien zijn betoog, wel degelijk als deskundige op middenstandsgebied moet worden aangemerkt. Het gaat echter niet alleen om het samenstellen van een deskundige volksvertegenwoordiging, doch in de eerste plaats om de volksvertegenwoordiging. Daarom acht hij het wel zeer ongelukkig dat in die volksvertegenwoordiging de belangen van de middenstand zullen worden verdedigd door iemand, die zelf geen middenstander is en ook niet als zodanig wil worden beschouwd. Spr. heeft dit persoonlijk ervaren, toen hij de heer Portheine, met wie hij overigens zeer prettig heeft samengewerkt, in een middenstandsforum heeft aangeduid als deskundige op het gebied van middenstands-aangelegenheden. De heer Portheine heeft hem deze aanduiding verweten en daarbij gezegd, dat hij wel veel weet van middenstandszaken, maar toch meer als "algemene man" beschouwd wilde worden. Om die reden acht spr. het wel zeer ongelukkig, dat de middenstand in het besluit van de Verkiezingsraad niet door een praktizerend middenstander is vertegenwoordigd. De heer Tiddens heeft naar voren gebracht, dat de heer Visser door liquidatie van zijn bedrijf nu eigenlijk niet meer als middenstander kan worden beschouwd. Spr. geeft het iemand te doen om een goed Tweede Kamerlid te zijn en tegelijkertijd een bedrijf te leiden. Men kan beter directeur van de Koninklijke Olie Maatschappijen en tegelijkertijd Kamerlid zijn, dan het Kamerlidmaatschap te moeten combineren met het leiden van een klein bedrijf. De heer Van der Bij hoopt, dat, nu de heer Cornelissen om gezondheidsredenen niet meer in de Kamer zal terugkeren, de middenstand niet in de positie zal komen te verkeren, dat zijn belangen door een niet-middenstander zullen worden behartigd.

De heer H.L. Zuidema (Sassenheim) wil zich uitspreken ten gunste van de candidatuur van de heer Porthaine. Hij twijfelt noch aan de deskundigheid van de heer Visser noch aan die van de heer Porthaine. De laatste is inderdaad geen middenstander, doch spr. meent, dat dit niet het criterium moet zijn. De vraag, of voor deze plaats aan een praktizerend middenstander de voorkeur moet worden gegeven, kan alleen door de actieve middenstand uit de V.V.D. worden beantwoord. Zou men daar eenzelfde oordeel uitspreken, dan is de zaak beslecht. De heer Zuidema is er echter niet van overtuigd. Hij verwijst naar de candidatuur van de heer Tuijnman, die zelf geen agrariër zijnde, toch als landbouwdeskundige naar voren is gebracht. De heer Porthaine zou blijk hebben gegeven, dat hij algemeen georiënteerd is en ook als zodanig wenst te worden beschouwd. Spr. acht dit eerder in het voordeel dan in het nadeel van de heer Porthaine. Bij een mogelijk verkleinde fractie is het naar zijn mening juist van belang, dat men ook op ander terrein deskundig is. Op de kandidatenlijst zijn op de eerste tien plaatsen de namen geplaatst van kandidaten, die verschillende sectoren moeten vertegenwoordigen. Dit is onverbrekkelijk verbonden met een kleinere fractie. Op grond hiervan meent spr., dat, zonder de deskundigheid van beide kandidaten in twijfel te trekken, de voorkeur moet worden gegeven aan de heer Porthaine boven de heer Visser, omdat de eerste ook nog andere belangen in de fractie op zich kan nemen. Hij verzoekt voorts de vraag, of de middenstand in de fractie beslist door een praktizerend middenstander moet worden vertegenwoordigd, voor te leggen aan de middenstanders in deze vergadering.

De heer A.F. Haccou (Enschede) heeft bezwaren tegen een tweetal kandidaten onder de eerste tien. In de eerste plaats tegen de candidatuur van de heer Stijkel. Juist omdat men in de toekomst rekening zal moeten houden met een betrekkelijk kleine fractie meent hij, dat de plaats van de heer Stijkel door een ervarener candidaat zou moeten worden ingenomen.

De tweede candidaat, naar wie de bezwaren van de heer Haccou uitgaan, is de heer Porthaine. Hij acht de ten gunste van deze candidaat aangevoerde argumenten van de heer Zuidema niet zeer sterk. Spr. is ervan overtuigd, dat de heer Visser in een mogelijk verkleinde fractie, naast de bekwaamheden waarvan hij reeds blijk heeft gegeven, ook op andere terreinen goed werk zal kunnen verrichten. Hij is er persoonlijk geen voorstander van om specialisten, zoals de heer Porthaine, die gebonden zijn aan een organisatie, in de fractie op te nemen. Spr. geeft dan ook de voorkeur aan een candidatuur van de heer Visser.

De heer H.W. Holsmuller (Alkmaar) wil gaarne bepleiten de heer Mr. C. Berkhouwer onder de eerste tien kandidaten op te nemen. Hij verwijst naar hetgeen de Centrale Den Helder omtrent de candidatuur van de heer Berkhouwer reeds schriftelijk aan het Hoofdbestuur heeft doen toekomen en naar het persoonlijke pleidooi van de heer Berkhouwer. Spr. is voorts van mening, dat de zittende Kamerleden op de kandidatenlijst een plaats toekomt boven hen, die nog niet eerder lid van de Tweede Kamer waren. Naar de mening van de Voorzitter zou de thans door de heer Berkhouwer ingenomen plaats ook nog een verkiesbare plaats zijn. Daarom zou spr. willen voorstellen de heren Berkhouwer en Porthaine van plaats te doen verwisselen, zodat de heer Berkhouwer dan tot de eerste tien kandidaten zal gaan behoren.

De heer H.J. Blekman (Epe) wil enkele woorden spreken ten gunste van het opnemen van de heer Visser onder de eerste tien kandidaten op de lijst. De heer Visser - aldus spr. - heeft in de afgelopen jaren in de Kamer ervaring op het gebied van middenstandszaken gekregen. Ook heeft hij in de provincie Gelderland, naast vele werkzaamheden speciaal voor de middenstand, gestalte gegeven aan de partijvorming door het enorm vele werk, dat hij daarvoor heeft verricht. Dit mag dan niet beslissend zijn voor een afvaardiging naar de Staten-Generaal, maar als men destijds door een beslissing van de Buitengewone Algemene Vergadering lid van de volksvertegenwoordiging is geworden en men door de voorzitter der Tweede Kamerfractie hoort verklaren, dat er binnen de fractie nimmer aanleiding is geweest het werk van de heer Visser te becritisieren, dan is het een zeer belangrijke factor ervoor te zorgen, dat de homogeniteit in de Partij tot haar recht komt. Spr. meende in het belang van de gang van zaken en in het belang van de heer Visser deze mening naar voren te moeten brengen.

De Voorzitter deelt mede, dat in het Hoofdbestuur geen eenstemmigheid bestond over de vraag of de heer Portheine dan wel de heer Visser de middenstand zou moeten vertegenwoordigen.

De heer A.J.N. Horstmeijer (Velp) deelt mede, dat de afdeling Velp het ten zeerste betreurt, dat de heer Berkhouwer een zo lage plaats op de kandidatenlijst inneemt. Hij meent, dat de heer Berkhouwer een plaats onder de eerste tien kandidaten toekomt en zou willen voorstellen de aan de heer Stijkel toegekende plaats door de heer Berkhouwer te doen vervullen.

De heer G.J. van der Noordaa (Zwolle) voelt zich als lid van de Verkiezingsraad op glad ijs. Iedereen zal het echter met hem eens zijn - zo zegt hij - dat de heer Visser tegenover de vergadering zijn belangen op waardige wijze heeft bepleit en zijn zaak heeft verdedigd. In feite zijn ook geen aanmerkingen op zijn taakvervulling gehoord. Spr. is dan ook van oordeel, dat de heer Visser alsnog onder de eerste tien kandidaten op de lijst zou moeten worden geplaatst.

De heer Mr.F. Korthals Altes (Rotterdam) zou het op prijs stellen, indien een middenstander uit de vergadering er zich over zou willen uitspreken aan wie van de beide kandidaten, de heer Portheine of de heer Visser, de voorkeur moet worden gegeven. In Rotterdam heeft de middenstandsc commissie zich over deze vraag beraden. Deze commissie, die geheel uit middenstanders bestaat, sprak haar voorkeur uit voor de heer Portheine. Deze beslissing was echter genomen vóórdat de heer Visser zijn pleidooi voor deze vergadering hield. Voorts verwijst de heer Korthals Altes naar de uitlating van de heer K.J. Nieuwerkerke in de vergadering van de Verkiezingsraad, waarin deze speciaal als vertegenwoordiger van de middenstand was benoemd, waarbij hij zich vóór de candidatuur van de heer Portheine verklaarde.

De Voorzitter licht toe, dat de heer Nieuwerkerke niet speciaal als middenstander deel heeft uitgemaakt van de Verkiezingsraad.

De heer J.Key (Delft) vestigt in zijn kwaliteit van lid van het Hoofdbestuur van de Europese Beweging in Nederland de aandacht op het schrijven, dat door deze organisatie in verband met de candidaatstelling voor de Tweede Kamerverkiezing aan alle politieke partijen werd gezonden. In dit schrijven werd erop aangedrongen bij de vaststelling der kandidatenlijsten rekening te houden met de deskundigheid van enkele kandidaten ten aanzien van de Europese zaken. In dit verband acht spr. het bijzonder te betreuren, dat Mr.F.G. van Dijk, die lid is van de liberale fractie in het Europees Parlement, niet meer candidaat is gesteld voor de komende verkiezing. Tot de deskundigen op Europees gebied moet echter ook de heer Stijkel worden gerekend, die onder

de eerste tien kandidaten voorkomt. De heer Stijkel kan als zeer deskundig worden beschouwd en daarom meent de heer Key zich met klem te moeten verzetten tegen voorstellen om de plaats van de heer Stijkel door een andere kandidaat te doen innemen. Helaas is het door Franse tegenwerking nog niet mogelijk geworden het Europees Parlement door rechtstreekse verkiezingen samen te stellen. Op het ogenblik wordt men nog als lid van de Staten-Generaal naar dit parlement afgevaardigd. Spr. heeft veel lof voor het liberale geluid, dat tot dusver in het Europees Parlement heeft geklonken. Het is zeer noodzakelijk, dat dit wordt bestendigd. Daarom zal ook uit de nieuwe Tweede Kamerfractie der V.V.D. een op het gebied der Europeese zaken deskundige naar Straatsburg moeten worden afgevaardigd. Spr. dringt er met klem op aan na de heer Van Dijk niet ook nog de heer Stijkel een lagere plaats op de candidatenlijst toe te delen.

De heer J.J. Korff (Laren) had niet de bedoeling over de candidatuur Portheine-Visser het woord te voeren. De voorlaatste spreker heeft echter de mening van een middenstander uit de vergadering gevraagd. Als zodanig voelt de heer Korff zich verplicht een enkel woord te zeggen. Hij acht beide kandidaten zeer bekwaam. De heer Visser heeft echter ervaring. Dit is van belang. Als middenstander oordelende meent hij, dat aan de candidatuur van de heer Visser de voorkeur moet worden gegeven.

De heer J.W. van der Ende (Driebergen) zou gaarne worden ingelicht omtrent de motieven, die de Verkiezingsraad ertoe hebben gebracht de heer Portheine onder de eerste tien kandidaten te plaatsen en de heer Visser een zo lage plaats op de candidatenlijst te doen innemen. Hij zou willen voorstellen behalve de heer Visser ook de heer Berkhouwer onder de eerste tien kandidaten op te nemen.

De Voorzitter antwoordt, dat de plaats van de heer Visser het resultaat is geweest van een aantal beraadslagingen en stemmingen in de Verkiezingsraad. Het is de Voorzitter niet mogelijk de motieven, die geleid hebben tot het besluit van de Verkiezingsraad, zowel ten aanzien van de plaats van de heer Portheine als van die van de heer Visser, nader toe te lichten.

De heer Ds. J.H. Ritzema Bos heeft het als een teleurstelling ondervonden, dat de naam van mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra niet voorkomt onder de eerste tien kandidaten. Onder de gestelde kandidaten zijn er drie voor de kwaliteitszetel van Sociale Zaken. Wie echter in de laatste vier jaren de verslagen van de vergaderingen der Tweede Kamer heeft gelezen, zal hieruit de indruk hebben verkregen, dat niet kan worden gezegd, dat mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra niet telkenmale op de bres heeft gestaan voor datgene wat onder haar werkzaamheden viel. Onder de eerste tien kandidaten zijn nu enkele nieuwe kandidaten opgenomen, terwijl mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra, die al verschillende jaren in de Kamer zitting heeft en bovendien in het gehele land een buitengewoon goede naam heeft, een lagere plaats op de lijst inneemt. Speciaal ten aanzien van de plaats van Dr. K. van Dijk heeft dit spr. pijnlijk getroffen. Hij zou daarom willen voorstellen mejuffrouw Ten Broecke Hoekstra en de heer K. van Dijk van plaats te doen ruilen.

De heer H.P. Hoolboom (Ede) heeft bij de verschillende sprekers een toon van "rekening-houden-met-achteruitgang" beluisterd. Zijns inziens behoeft er geen sprake van achteruitgang te zijn, als wij ons allemaal voor een goed resultaat inzetten.

Wat de keuze tussen de heren Porthoine en Visser betreft, verkiest hij de heer Visser met ervaring. Hij meent, dat men iemand, die al reeds in een vertegenwoordigend lichaam zitting heeft gehad en op wie men geen critiek heeft, als candidaat moet handhaven. Spr. zou dus de heer Visser op de plaats van de heer Porthoine willen zien gesteld.

Ook de heer Berkhouwer komt naar de mening van de heer Hoolboom voor een hogere plaats op de kandidatenlijst in aanmerking. Voor zijn werkzaamheden in de Kamer met betrekking tot de sporttoto staat de heer Berkhouwer in de sportwereld bijzonder goed aangeschreven. Het voor of tegen de toto buiten beschouwing latende, meent hij, dat de plaats van de heer Berkhouwer op de kandidatenlijst de aandacht van de vergadering verdient.

De Voorzitter constateert, dat in de vergadering geen eenstemmigheid bestaat ten aanzien van de vervulling van de plaatsen twee tot en met tien op de kandidatenlijsten. Hij stelt voor van de volgens het besluit van de Verkiezingsraad aanbevolen kandidaten, naar alphabetische volgorde, te bepalen over wie wel en over wie geen eenstemmigheid in de vergadering bestaat.

De vergadering is eenstemmig van oordeel, dat, naar alphabetische volgorde, de heer Mr.W.J.Geertsema, mevrouw G.V.van Someren-Downer, mevrouw Mr.J.M.Stoffels-van Haften, de heren Prof.Dr.H.J.Witteveen en R.Zegering Hadders onder de eerste tien kandidaten een plaats dienen te vervullen.

Geen eenstemmigheid te dien aanzien bestaat in de vergadering over de candidatuur van de heren Dr.K. van Dijk, Mr.F.Porthoine, Drs.E.G. Stijkel en Ir.D.S. Tuijnman.

Tussen deze kandidaten en de door de vergadering naar voren te brengen tegen-candidaten zal stemming moeten plaatshebben.

De Voorzitter geeft de vergadering in overweging met het oog op de beschikbare tijd van schriftelijke stemming over elke candidaat en elke plaats af te zien. Ten aanzien van de te volgen procedure bij de stemming ontstaat enige discussie. Alvorens deze procedure vast te stellen schorst de Voorzitter de vergadering tot 14.30 uur, teneinde de aanwezigen in de gelegenheid te stellen de koffiemaaltijd te gebruiken.

Om 14.30 uur heropent de Voorzitter de vergadering. Hij stelt de vergadering de volgende procedure voor.

De kandidaten, over wie in de vergadering geen eenstemmigheid bestaat, zullen in alphabetische volgorde in stemming worden gebracht. Indien de vergadering voor een bepaalde candidatuur meer dan één tegen-candidaat stelt, zal tussen de tegen-candidaten een stemming worden gehouden. Degene, ~~die~~ op wie de meeste stemmen worden uitgebracht is de officiële tegen-candidaat. Bij stemming tussen de oorspronkelijke, door de Verkiezingsraad aanbevolen candidaat en de officiële tegen-candidaat beslist de vergadering met tweederde meerderheid.

De vergadering kan zich met de voorgestelde werkwijze verenigen.

Vervolgens stelt de Voorzitter voor, teneinde niet in tijd-nood te geraken, van schriftelijke stemming af te zien, met welk voorstel de vergadering eveneens instemt.

De vergadering gaat dan over tot mondelinge stemming over de candidatuur van Dr.K. van Dijk.

Zij stelt als tegencandidaten mejuffrouw Mr.J.J.Th. ten Broecke Hoekstra, Mr.Dr.C.Berkhouwer, en Mr.F.G. van Dijk.

Uitgebracht worden 611 stemmen, volgens onderstaande verdeling:

Mr.J.J.Th.ten Broecke Hoekstra	7	stemmen
Mr.Dr.C.Berkhouwer	123	"
Mr.F.G. van Dijk	82	"
Blanco	399	"

Aangezien meer dan eenderde van het totaal aantal stemmen blanco is uitgebracht, is een stemming tussen de heer Berkhouwer en de heer K. van Dijk overbodig, en blijft de candidatuur van Dr.K. van Dijk gehandhaafd.

Als tegen-candidaten voor Mr.F.Portheine stelt de vergadering Mr.Dr. C. Berkhouwer en de heer M. Visser.

Uitgebracht worden 643 stemmen volgens de verdeling:

Mr.Dr.C. Berkhouwer	1 stem
M. Visser	465 stemmen
Blanco	177 "

De heer Visser heeft meer dan tweederde der uitgebrachte stemmen op zich verenigd. In plaats van de heer Mr.F.Portheine zal de heer M.Visser dus worden opgenomen onder de kandidaten 2 t/m 10.

Als tegen-candidaten voor Drs.E.G. Stijkel stelt de vergadering Mr.Dr.C.Berkhouwer, Mr.F.G. van Dijk en Mr.F.Portheine.

Uitgebracht worden 637 stemmen volgens onderstaande verdeling:

Mr.Dr.C. Berkhouwer	136 stemmen
Mr.F.G. van Dijk	146 "
Mr.F.Portheine	3 "
Blanco	352 "

Aangezien meer dan eenderde van het totaal aantal stemmen blanco is uitgebracht, blijft de candidatuur van Drs.E.G. Stijkel gehandhaafd.

Als tegen-candidaat van Ir.D.S.Tuijnman stelt de vergadering Mr.Dr.C.Berkhouwer.

De Voorzitter wijst erop, dat de heer Tuijnman candidaat is voor de landbouwplaats in de Kamerfractie. Hij is van oordeel, dat een landbouwdeskundige een plaats onder de eerste tien kandidaten behoort in te nemen.

De vergadering besluit bij handopsteken de candidatuur van Ir.D.S. Tuijnman te handhaven.

Nadat aldus de plaatsen 2 tot en met 10 op de kandidatenlijsten zijn vastgesteld, gaat de vergadering over tot vaststelling van de plaatsen 11 tot en met 25.

Plaats 11.

Met het besluit van de Verkiezingsraad om deze plaats op alle lijsten te doen innemen door de heer J.C. Corver gaat de vergadering accoord.

Plaats 12.

Met het besluit van de Verkiezingsraad om deze plaats te doen vervullen door mejuffrouw Mr.J.J.Th. ten Broecke Hoekstra kan de vergadering zich verenigen.

Plaats 13.

De Verkiezingsraad stelt voor deze plaats voor de heer J.H.Couzy.

De vergadering stelt als tegen-candidaten Mr.Dr.C. Berkhouwer en mevrouw Ir.A.Kuiper-Struyk.

Uitgebracht worden 630 stemmen volgens de verdeling:

Mr.Dr.C. Berkhouwer	353 stemmen
Mevrouw Ir.A.Kuiper-Struyk	0 "
Blanco	277 "

Aangezien meer dan eenderde van het totaal aantal stemmen blanco is uitgebracht blijft het besluit van de Verkiezingsraad onveranderd.

Plaats 14.

Het besluit van de Verkiezingsraad om deze plaats te doen innemen door Mr.Dr.C. Berkhouwer heeft de instemming van de vergadering.

Plaats 15.

Ingevolgen het besluit van de Verkiezingsraad zal deze plaats worden vervuld door Mevrouw Ir. A.Kuiper-Struyk.

De vergadering stelt als tegen-candidaat Mr.F.G. van Dijk.

Bij handopsteken blijkt, dat niet de tweederde meerderheid der vergadering zich vóór de tegen-candidaat verklaart, zodat het besluit van de Verkiezingsraad ongewijzigd blijft.

Plaats 16.

Het besluit van de Verkiezingsraad vermeldt voor deze plaats Ir.L.G.Oldenbanning.

De vergadering stelt als tegen-candidaten Mr.F.G.van Dijk en Mr.F.Portheine.

Uitgebracht worden 583 stemmen, waarvan op:

Mr.F.G. van Dijk	153	stemmen
Mr.F.Portheine	71	"
Blanco	359	"

zodat het besluit van de Verkiezingsraad onveranderd blijft.

Plaats 17.

Met het besluit van de Verkiezingsraad om deze plaats te doen vervullen door de heer Th.H. Joekes kan de vergadering instemmen.

Plaats 18.

Ook het besluit van de Verkiezingsraad om deze plaats te doen innemen door de heer C.A.Kammeraad heeft de instemming der vergadering.

Plaats 19.

De volgens het besluit van de Verkiezingsraad voorgestelde kandidaat, de heer M.Visser, neemt nu een plaats in onder de eerste tien kandidaten.

De vergadering brengt als nieuwe kandidaten voor deze plaats naar voren Mr.F.G. van Dijk en Mr.F.Portheine.

Uitgebracht worden in totaal 604 stemmen, waarvan op:

Mr.F.G. van Dijk	230	stemmen
Mr.F.Portheine	374	"

Plaats 19 zal dus worden ingenomen door Mr.F.Portheine.

Plaatsen 20 tot en met 25.

Over de vervulling van deze plaatsen bestaat in de vergadering geen verschil van mening. Zij zullen dus op alle lijsten worden ingenomen door de volgens het besluit van de Verkiezingsraad voorgestelde kandidaten.

Plaatsen 26 tot en met 30.

Het aanwijzen van kandidaten voor deze plaatsen zal aan de Centrales worden overgelaten.

De Voorzitter doet mededeling van enkele binnengekomen wijzigingen met betrekking tot het voor deze plaatsen genomen besluit van de Verkiezingsraad.

Kieskring III en IV.

De plaatsen 29 en 30 zullen worden vervuld door respectievelijk de heren A.K.H.S.Haitsma Mulier en N.G. den Drijver.

Kieskring VI.

Plaats 30 zal worden ingenomen door Mr.E. Elias.

Kieskring XIV.

De plaatsen 26 tot en met 30 zullen worden vervuld in volgorde door de heren Th.W.Zandstra, Mr.G.Loopstra, O. Tammens, Mr.F.Korthals Altes en J.A. van Overklift.

Kieskring XV.

De plaatsen 26 tot en met 30 zullen in volgorde worden ingenomen door de heren A.Nawijn, F.A.Pen, J.L.Nysingh, Mevrouw M.E.Schut-Oosting en de heer Ir.C.A.L.Horstmann.

Hiermede zijn wij aan het eind der beraadslagingen gekomen - zo vangt de Voorzitter zijn slotwoord aan. Hij be-
tuitgt de vergadering dank voor de gevolgde gang van zaken. Wij zijn er goed uitgekomen - zo vervolgt dan de Voorzitter. Niet iedereen kan tevreden zijn, doch wij kunnen wèl tevreden zijn over de wijze, waarop wij deze vergadering tot een eind hebben trachten te brengen. Hij dankt de aanwezigen nogmaals voor de hierbij ondervonden medewerking.

Dit is niet de laatste, de grote algemene vergadering in dit jaar - zo gaat hij verder. Deze vindt plaats op 29 en 30 maart, en zal een openbare vergadering zijn. Dan zal het door de V.V.D. bij de verkiezingen in te nemen standpunt worden bepaald. Het verkiezingsprogramma is dan gereed en dit kan in die vergadering definitief worden vastgesteld. Ondanks alles moeten wij de verkiezingen met vertrouwen tegemoetgaan. Wij moeten onze uiterste best doen om de eenheid in de Partij te bewaren. De Partij heeft vele tegenslagen gehad. Sedert de oprichting is het de V.V.D. goed gegaan, vier jaren geleden zelfs zeer goed. Daarom moeten wij ons niet uit het veld laten slaan, als het eens wat tegenloopt. In de politiek beleeft men nu eenmaal altijd ups and downs. Maar dat mag geen reden zijn om de toekomst van de Partij donker in te zien.

De vergadering heeft een zware taak achter de rug. De kandidatenlijsten zijn vastgesteld. De een zal er wel, de ander minder tevreden over zijn. De lijsten zullen nu gepubliceerd worden en wij gaan er de verkiezingsstrijd mee in.

Vervolgens vestigt de Voorzitter de aandacht der vergadering opeendrietal regionale bijeenkomsten, dat zal worden gehouden, waarin verschillende problemen aan de orde zullen worden gesteld. Hij wil deze bijeenkomsten wel zeer in de belangstelling aanbevelen. Het is noodzakelijk, dat wij het uiterste doen om ons te verdiepen in de beginselen der Partij en in hetgeen zij heeft na te streven. Wij moeten van dag tot dag ons beginsel aanpassen aan de eisen van de tijd.

De Voorzitter meent, dat het goed is hier te zeggen, dat in deze vergadering het kader van de Partij aanwezig is. Aan dit kader zou spr. willen vragen, ieder in eigen omgeving de liberale beginselen uit te dragen en te proberen gedurende de tijd, die nog rest vóór de verkiezingen, zich nog eens extra te verdiepen in de eisen, die deze tijd aan de liberale partij stelt. Wanneer wij dit allen doen, kunnen wij de verkiezingen met vertrouwen tegemoetgaan. Wij moeten ons door de geleden nederlagen niet terneer laten slaan, maar deze als een prikkel tot nog grotere inspanning beschouwen. Spr. hoopt allen weer